

Cselik Ágnes

A RETTENET TÜKRE

RAFAEL TRUJILLO DIKTATÚRÁJA AZ IRODALOMBAN

2018-09-07 | **ESSZÉ**



Rafael Leonidas Trujillo Molina 1930–1961 között a Dominikai Köztársaság vezetője volt, minden hatalom az ő kezében összpontosult. Trujillo kötelező eposzi jelzői: Főnök, Jótevő, Generalisszimusz, Vezér, Államférfi, a Köztársaság Megalapítója, az Emberiség Példaképe, igazi „Apa”, a Nemzet Atyja; de gúnynevein emlegették: Kecske, Kítűző, Fenevad. Uralkodása idején a mindent személyesen kontrolláló, eldöntő vezér

pillanatnyi jó- és rosszkedvétől, benyomásaitól, szeszélyeitől függött egy nemzet és külön-külön az egyes emberek sorsa; teatralitás iránti szenvedélyének kiéléséért akár közvetlen, leghívebb embereit is feláldozta, egzisztenciális bizonytalanságban tartotta. Szadista volt, ám időközönként nyilvánosan „nagylelkű” gesztusokat gyakorolt.

minden zavaros

A Dominikai Köztársaság fővárosa Trujillovárosra változott, ahol „*Minden utca neve a Trujillo családhoz köthető, ezért minden zavaros (...)* A Főnök utcán mész egyenesen előre, majd át a kisebbik fia hídján, amíg el nem érsz a nagyobbik fia utcájáig, ott balra kanyarodsz és egyenesen haladsz tovább a felesége sétányáig, utána azon tovább az anyja parkjáig, és már meg is jöttél.”**[1]**

Anyja, Julia Mama, Méltóságos Nagyasszony, akinek anyák napján hódoló verseket szavalnak a dominikai gyerekek, felesége Doña María asszony, a művészetek kedvelője, az *Erkölcsei elmélkedések* „szerzője”. Lánya, I. Angelita Dominika szépség- és bálkirálynője, nagyobbik fia, Ramfis, hétévesen a dominikai haderő vezetője, „szörnyeteg a szörnycsaládból”**[2]**, Radhamés, a másik fia meg kisstílű gengszter. Testvérei, sógorai, unokatestvérei mind a hatalom elitjéhez tartoznak.



Id. Rafael Trujillo és lánya, Angelita Trujillo

A mitikus szörny szörnyállama bénítóan hatott a társadalomra, s Trujillo 1961-es meggyilkolása után viszonylag hosszú idő telt el, amíg a korszak eseményei alapján regény született. A Trujillo-éra leköszöntével inkább szociopolitikai esszék és történelmi művek jelentek meg. *„Mindennek megvan a magyarázata: a szociopolitikai elemzés és a történelem újraértelmezése elsőrendű igényként jelentkezett a rezsim bukását követően.”* [3]

A diktátorirodalom kezdetei a Dominikai Köztársaságban

Ana Gallego Cuiñas[4] írja, hogy 1965-től 1969-ig az egyetlen jelentős, e témában megjelent regény Marcio Veloz Maggiolo *Los ángeles de hueso* (Csontangyalok) című műve. Az 1970-es évektől megszorodnak a Trujillo-érával foglalkozó regények. „Az

*írók, akik saját tapasztalatból ismerték a diktatúra terrorját, hatalmas erővel írnak a korszak mindennapi borzalmairól: a kínzásokról, a besúgásról, a kémkedésről, a bűntényekről, a korrupcióról.***[5]**

Manuel Rueda hasonlóan fogalmaz: *„Minden diktátor alakja összefolyik a Diktátoréban, és minden regény, ami róla szól, vagy őt írja le, olyan, mintha ugyanannak a regénynek különböző fejezetei lennének.***[6]** Manuel Rueda tartalmi szempontok alapján osztályozza is a diktátorirodalmat:

- amelyekben a diktátor mellékszereplő
- amelyek a diktatúra társadalmi hatását ábrázolják
- amelyek elsősorban nem a diktátorról vagy a diktatúráról szólnak, de a mű háttérében felbukkan a diktatúra
- amelyek nem művészi szándékkal születtek, hanem személyes tanúságtételek a diktatúráról és a diktátorról
- anekdoták, amik arról számolnak be, hogy a nép miként élte meg a rezsimit mindennapjait.

Az első csoportba azokat a műveket sorolja, amelyekben a rendszert fenntartók és működtetők hangja szólal meg. A *Csontangyalok* legfőbb tanulsága, hogy a zsarnokságot mégsem egyetlen ember működteti, szükség van segítőkész szolgálókra, akik szilárd alapot építenek és garantálják fennmaradását. Ők az úgynevezett *tarantulapókok*. Manuel Cabral *A köpés* című regényben a tipikus trujillista katonát ábrázolja, akinek saját neve sincs, legfeljebb ragadványneve, és élvezzi a kínzást. Nekik Trujillo a példakép, s a regény során egylényegűvé válnak a diktátorral. A Nagy Korrupció legnagyobb bűne, hogy nemcsak a társadalom egészét fosztja meg a szabadságtól, de az egyén önrendelkezési jogát és józan ítélőképességét is elveszi. *„Lelkiismereti fogoly vagyok, mindenem megvan, de semmivel sem rendelkezem. Van*

*feleségem, de a Főnök szeretője. Nekem is vannak szeretőim, ők viszont a Főnök besúgói. Hangosan beszélek, a Főnököt dicsőítem. Ha nevetek, az a Főnök nevetése. Ha gondolkodom, az ugyanaz, mint amit a Főnök gondol.'***[7]**



Trujillováros szegénynegyedében

Freddy Prestol Castillo regénye, *A Masacre folyón gyalog kell átkelni* 1973 decemberében jelent meg, és néhány napon belül elfogyott mind a kétezer példány. A következő hónapban újabb háromezer példányt nyomtattak belőle, amit szintén napokon belül elkapkodtak. A dominikai olvasóközönség izgatottan várta a hiteles, vagy legalábbis hitelesnek tűnő információkat, hiszen a Trujillo-rezsim nem engedte, hogy kiderülhessen, mi történt az országban: a holttesteket elégették, tömegsírba hányták vagy a tengerbe hajították; nyoma sem maradt a gyilkosságoknak.

genocídium

A Masacre folyón gyalog kell átkelni az első hatalmas mézarlásról szól. „A rezsim természetéből fakadt, hogy erőszakosan megszabadult a belső ellenzékétől s a külpolitikai

kérdéseket is hasonlóan próbálta megoldani, köztük a Dominikai Köztársaság szempontjából egyik legkényesebbet: a szomszédos Haitivel fennálló konfliktust, melynek gyökerei a köztársaság előtti időkre nyúlnak vissza. A diktátor erőszakos politikájának következményeként 1937 októberében haitiak tömegeit mészárolták le. **[18]** „A genocídium áldozatainak pontos számát nem lehet tudni. Egyesek 3000, mások 35 000 áldozatról számolnak be, de a legtöbb történész szerint 10 000 feletti a számuk.” **[9]**

Lauro Capdevila bemutatja, hogy a tömeges mészárláson, rabláson és erőszakon túl a haitiak legyilkolásával egy egész világrend dől össze Dominikában. Összeomlik a haiti négek kihasználására épülő tradicionális agrártársadalom, ezzel párhuzamosan a kis- és középpolgárság csak úgy maradhat fenn, ha behódol és alárendeli magát a diktatúrának. A mészárlással Trujillo a Nemzet Megmentőjeként tüntette fel magát, aki megóvta Dominikát a behatóló külső ellenségtől, és megőrizte a nép faji és területi egységét. A hadművelet jó alkalmat szolgáltatott a Trujillóhoz hű katonák tűzkeresztségére, az öldöklés egységbe kovácsolta a katonaságot.



A regény egyszerre tiltakozás és vallomás, hatalmas mozaik, a darabokra tört világ cserepeiből építkezik. Az olvasó időről időre úgy érzi, viharvert jegyzetfüzetet lapozgat, rövid, odavetett mondatokkal: *„A rendőrök parancsolóan dörömböltek az ajtómon. Egy férfit kerestek. Újra dörömböltek. A nővérem nagyon megijedt. Miközben anyám ajtót nyitott, ő kiszaladt az udvarra a lapokkal és elásta, mintha a félelmet ásta volna el.”* [10]

A regény dokumentarista hitelességgel jeleníti meg a szereplők beszédmódját, kiejtését és szókincsét. Kaleidoszkópszerű a sok nézőpontváltás, a tudatfolyamok, monológok és a sokszor nem megnevezett egyénekhez köthető dialógusok hatalmas polifonikus kórusba rendeződnek, a téma mindig ugyanaz: a Dominikai Köztársaság határmenti állapota, a reménytelen szegénység és jövő nélküliség, az öldöklés, ami bűntudatba, szégyenbe és félelembe forrasztja össze az országot. *„Látjuk a határmenti hatalmas földterületeket, és egyetlen kérdés rohan meg. Kihez tartozik ez a föld? Parlagon hagyott... elhagyott. Haitiak művelték, akik ültetvényeket hoztak itt létre – kávé, avokádó, mangó –, és most a bűn árnyéka hullik rá. Miért? Ki fogja megművelni ezeket a kávéföldeket?”* [11]

tele van félelemmel

A regény a gyilkolást követő, teátrális „igazságszolgáltatás”-sal zárul: *„A bíró szünetet rendelt el. A szünet alatt nyugtalanul sétált fel-alá az irodájában. Az irodában egyetlen kézikönyv sem volt. Onnan telefonált. Valaki válaszolt neki a vonal másik végén. Én azt gondoltam: 'Szegény bíró, tele van félelemmel'. Megbocsátottam neki.*

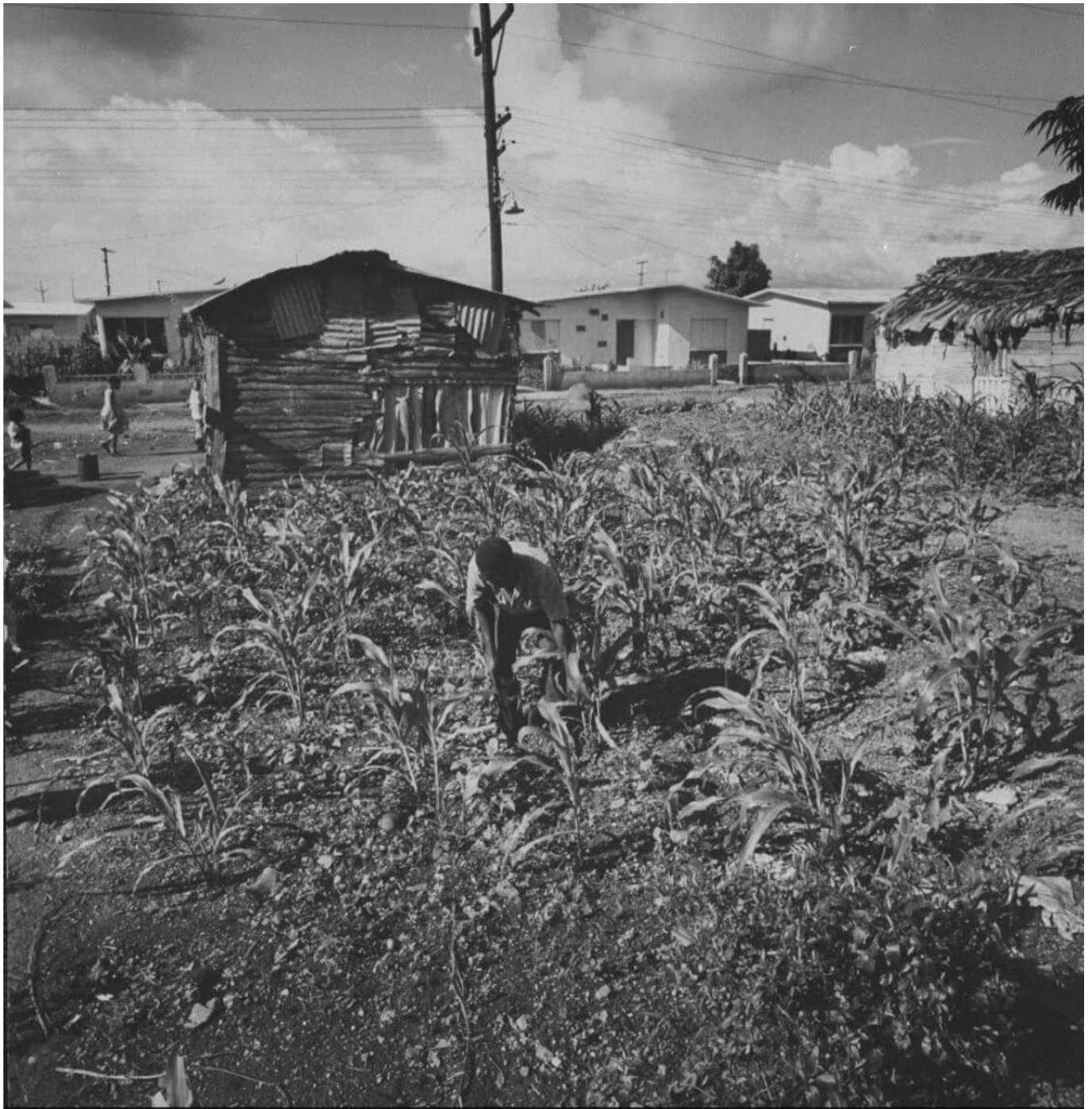
– Uram! Nincsenk bizonyítékok!!! ... Nem lehet! ... Fel kell menteni! ...

– Jó ... igen ... Nézze ... Ne legyen haragos ... Meg lesz elégedve, Méltóságos Uram!

És letette. Elcsigázott volt, halálsápadt, elgondolkodó. Színes bíró: sárga, mint a százlábú. Beteg talán? ... A paróka a fején arra szolgált, hogy egy Inkvizítorhoz hasonlítson, aki olyan veszélyes, akár egy kobra. De leginkább betegnek tűnt.

Legyőzték. 'Meg lesz elégedve Méltóságos Úr!' 'Önnek kézigránát volt a kezében ... ÖT ÉV' ..." [12]

A narrátor-újságíró sajnálja és undorodik tőle. A bíró teljesíti az elvárásokat, elfogadja, hogy a rendet „helyre kell állítani”, a „bűnösöket” példásan meg kell büntetni – ezzel a hatalom is megszilárdul. A Méltóságos Úr elégedett. Mindenki más belehal, belerokkan vagy beleőrül.



Trujillováros szegénynegyedében

Julia Álvarez tízéves múlt, amikor a diktátor elleni összeesküvésben való részvétel miatt családjával az Egyesült Államokba emigrált. A *Ha eljő a Pillangók idejében* a Mirabal nővérek – Patria, Minerva, María Teresa és Dedé – történetét meséli el egyes szám első és harmadik személyben. A kötet eredetileg angol nyelven íródott és először 1994-ben jelent meg, majd 2001-ben lett spanyol fordítása, és film is készült belőle. Ez utóbbi magyar változatban is megtekinthető.

a túlélő

A mű alaptörténete, hogy mint annyian mások, egy dominikai-amerikai újságíró 1994-ben felkeresi az egyetlen még élő Mirabal nővért, Dedét, és arra kéri, meséljen a testvéreiről. Az idős Dedének régóta terhes kötelessége, hogy évente legalább egyszer, a nővérei halálának évfordulóján nyilvánosan szerepel. A tájékozatlan, ám jóindulatú újságíró kérdései nyomán megelevenednek a nővérek, és a szót egymásnak adva mesélik el történetüket onnantól, *„mielőtt elkezdődött a jövő”*. **[13]** Mindegyikük önálló hang és személyiség, ugyanakkor életük, sorsuk, szerepvállalásuk, harcaik a Trujillo-diktatúrával és haláluk összeköti őket. Hárman életüket vesztik 1960. november 25-én egy „közúti balesetben”, és Dedének a némán is megfogalmazott kérdéssel kell szembenéznie: ő miért nem utazott nővérei kocsijában? Miért ő a túlélő? A válasz egyszerű: mert az ő férje nem volt fogoly Puerto Platában, így nem ment látogatóba, és ő maradt otthon a család összes gyerekével. Dedé azonban tudja, hogy mindvégig ellenállt nővérei unszolásának, sohasem érzett hajlandóságot a forradalmár szerepre. A regény első és utolsó fejezete Dedé hangján szólal meg, és az utolsó lapokon elmondja, mi a negyedik nővér feladata: *„Azt akartam, hogy a gyerekek megkapják mindazt, amit szüleiktől kaphattak volna: a lehetőséget, hogy boldogok legyenek.”* **[14]**. És Dedé örködik az emlékezet felett is: *„A harc befejezése után tönkrement nemzet lett belőlünk (...) akkor kinyitottam házam ajtaját, és ahelyett, hogy hallgattam volna, elkezdtem beszélni. Elvesztettük minden reményünket, szükségünk volt egy történetre, ami segít megérteni, mi történt valójában.”* **[15]**

A három Mirabal nővér különbözőképp ellenálló. Minerva született lázadó, szabad ember, aki rezzenéstelenül néz szembe a konvenciókkal és a félelmekkel. Kisgyerekként kiszabadít egy házinyulat, bár az állat nem akarja a szabadságot.

„Hozzászokott a ketrechez. Én folyamatosan ütöttem, egyre erősebben, míg nyögdécselni kezdett, mint egy ijedt kislány. Bántottam, mert azt akartam, hogy szabad legyen.

– Buta nyuszi – gondoltam. – Semmiben sem hasonlítasz rám.” [16]

Minerva rájön, hogy imádott apjuk kettős életet él, hivatalos családja mellett van egy másik családja is, ugyanúgy négy lánnyal, ahogy ők is négyen testvérek. Nem dugja anyjához hasonlóan homokba a fejét, odamegy a másik család házához, és addig dudál, amíg apja ki nem jön. Amikor apja a régi tekintély roncsain tiszteletet követel tőle, a szemébe mondja: *„– Nem tartozom semmivel. – A hangom ebben a pillanatban ugyanolyan határozott és parancsoló volt, mint az övé. – Eljátszottad a tiszteletemet.” [17]*



Id. Rafael Trujillo új menyével

Minerva érzékeny és igazságos is. Miután felfedezi szegénysorban élő féltestvéreit, gondoskodik róla, hogy kikerüljenek a létbizonytalanságból és tanulhassanak. Az egyházi iskolában barátnője, Sinita Perozo elmondja a titkot, hogy az istenített Trujillo valójában véreskezű diktátor, aki Sinita családjának minden férfitagját megölette. *„Sinita története úgy csorgott, mint vér a sebből.”* [18] Ezzel a tudással Minerva végleg elveszti gyermeki hitét a jóságos apafigurában. Azon az éjszakán, mikor véresen álmodik, valóságos lepedője is véres lesz az első havi vérzésétől. A kislány tanúja lesz, ahogy Rafael Trujillo szeretőjévé teszi iskolatársát, Lina Lovatont, s amikor a lány terhes lesz, eldugja egy vidéki birtokra. 1949. október 12-én, a Felfedezés Napján Rafael Trujillo szemet vet a feltűnő szépségű Minerva Mirabalra is. Valójában a Mirabal család azért hivatalos a bálra, mert Manuel Moya, a kerítő, már kinézte Minervát a Főnök számára. Az estélyen Trujillo nem sokat kertel, a táncparkett közepén, a meghívottak szeme láttára *„Az egyik csuklómnál fogva magához ránt, miközben medencéjével közönséges mozdulatot tesz, és látom, ahogy a kezem felemelkedik, mintegy önmagától, anélkül, hogy én döntenék, és pofon csapja a meghökken, kifestett arcot.”* [19] Minerva elköveti, amire mások még gondolni sem mernek, pofon vágja a diktátort. A család pánikszzerűen, engedély nélkül távozik az estélyről, hivatalosan aztán épp a távozás lesz az ok, amiért Trujillo bebörtönzi az apát. A férfiasságában megalázott Trujillo a börtönben férfiasságában alázza meg Enrique Mirabalt, ahogy később a Mirabal nővérek férjeit is. Az apa kiszabadul, de önmaga árnyékává válik. Minerva viszont szabadon marad, sőt Trujillovárosban tanulhat az egyetemen. Pályaválasztása is lázadás: jogot tanul, holott a Dominikai Köztársaságban a nők helye elsősorban a háztartásban van. Ráadásul ügyvédnek készül egy olyan világban, ahol a jog a teljes jogfosztást szolgálja. Minerva kiváló eredménnyel végez, a diploma megszerzése után Trujillo megtagadja tőle a hivatása gyakorlásához szükséges engedélyt.

forradalmi mozgalom

Ő lép be elsőnek a forradalmi mozgalomba, és a Pillangó fedőnevet kapja. Testvéreit úgy szervezi a mozgalomba, hogy megvárja, amíg maguk döntenek belépésükről, és nehezen bár, de

elfogadja, hogy Dedétől idegen a párttagság. Minerva keresztneve történelmi tény, de jellemző, hogy a római mitológiában Minerva istennő a tudás és a bölcsesség, az igazság és az igaz ügyért harcolók védnöke.

Patria Mirabal 1924. február 27-én, a Dominikai Köztársaság létrejöttének évfordulóján született, ezért kapta a Patria, azaz Haza keresztnevet. Patria mélyen vallásos, önzetlen jellem, aki kislánykorában is mindenkinek odaadta utolsó falat kenyerét. Az örökké lázadó Minervával szemben Patria a béke, a nyugalom és a szeretet megtestesítője, elsősorban háziasszony, a családi béke képviselője. *„És én, Patria Mercedes, mint minden háziasszony, beletemetkeztem abba, amit szerettem, csak néha emeltem fel a fejem, hogy levegőt vegyek.”* [20] Teljes odaadással fordul gyerekeihez, nem bírja elviselni a szenvedést és a gyilkolást. *„(...) Johnny Abbes és a pribékjei összeszedték és elvonszolták a fiatalokat a hivatalokból, mint Heródes tette a júdeai kisdedekkel.”* [21]



Lányiskola

María Teresa a legfiatalabb testvér, Minerva anyáskodik vele, neveli, oktatja, ő ajándékozza neki az első naplót, hogy megismerje saját lelkét. María Teresa egyes szám első személyű narrációja naplóbejegyzések formájában szólal meg. Több naplót is meg kellett semmisítenie, így több naplójegyzet arról számol be, hova és miként rejtette el naplóját, mennyi ideig nem tudott írni és miért, vagy hová lettek a füzetből kitépett lapok. A narráció önmagában is képet ad a María Teresát övező valóságról. Paradox módon ereje gyengeségében és reflexivitásában rejlik. Így imádkozik a börtönben: *„Add, hogy soha ne kelljen megtapasztalnom, amihez hozzá lehet szokni.”*^[22] Másutt: *„A legrosszabb a félelem. Minden alkalommal, amikor lépteket hallok a folyosón, vagy hallom, ahogy a kulcs csikordul a zárban, érzem a kísértést, hogy nyögdecsele összeömbölyödjek a sarokban, mint a sebesült állat, és azt kívánjam, hogy megmeneküljek. De tudom, ha ezt teszem, megadom magam lényem legalantasabb részének, és még kevésbé fogom emberinek érezni magam. És éppen ezt akarják elérni, igen, ezt keresik.”*^[23]

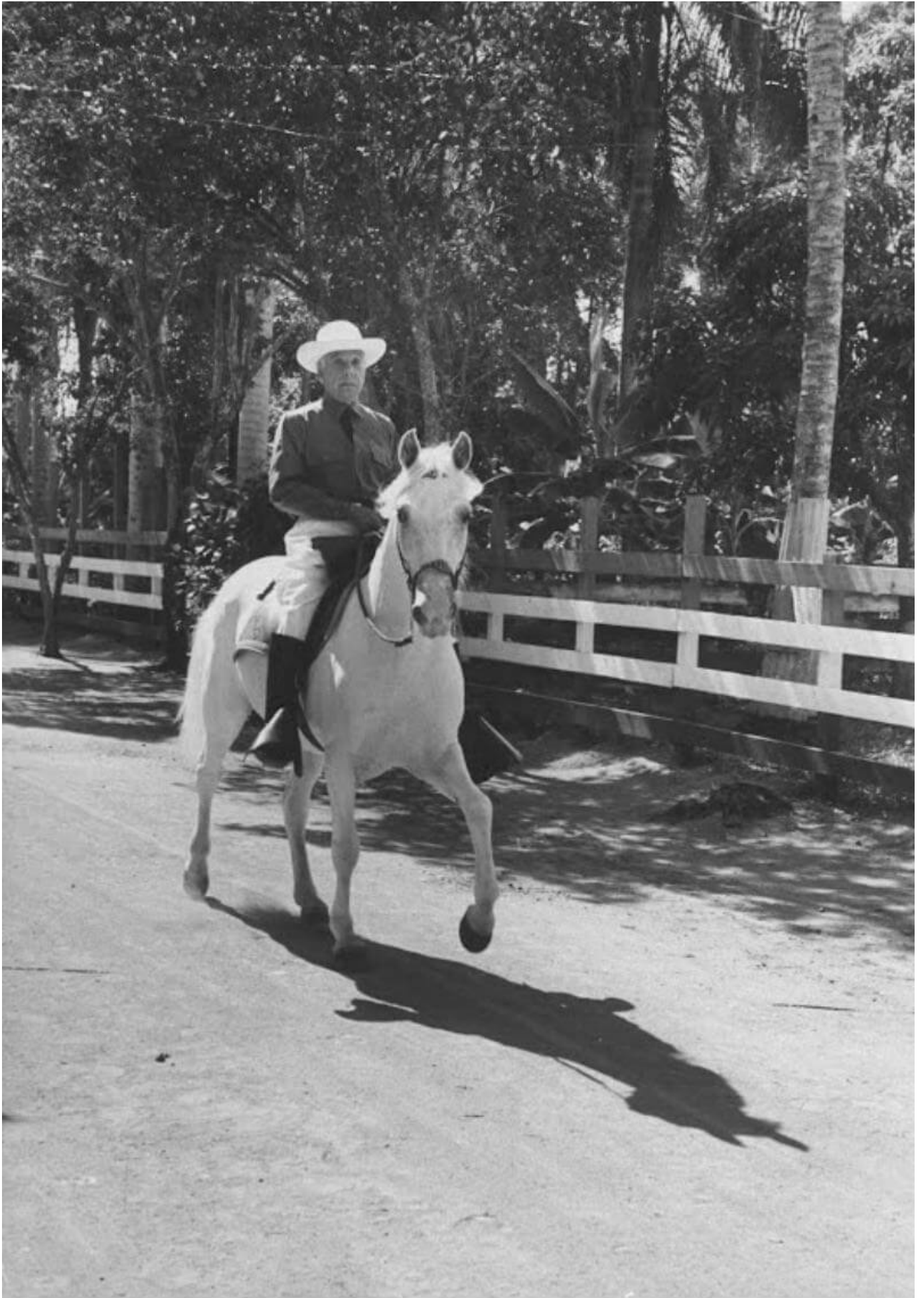
biztos erkölcsi érzéssel

A gyenge kis María Teresa egy kínzás során, amikor férje előtt vezetik bele az áramot, elvetél, de azt kiáltja kínzóinak: *„Soha nem kérném őt, hogy a lelkiismerete ellenére*

cselekedjen!”^[24] Ugyanezzel a biztos erkölcsi érzéssel mond nemet még Minervának is: elutasítja, hogy feljelentse az összes börtönőrt az Emberjogi Bizottság előtt: *„Azt fogom tenni, amit helyesnek tartok.”*^[25] És María Teresa úgy dönt, az egyetlen emberséges börtönőr életét nem kockáztatja azzal, hogy egy lenyomozható eredetű vallomást juttat ki a cellából.

Bár a Mirabal nővérek jelleme eltérő, elbeszélő hangjuk a regényben nem különbözik, így a polifonikus szerkesztés ellenére homogén regényszöveggel találkozunk az olvasó.

A *Ha eljő a Pillangók ideje* a nők sorsáról és küzdelméről szól egy férfiak uralta világban. A regény narrátorai nők: a három Pillangó, Dedé és az amerikai-dominikai újságíró. Pillangók, akik kibújnak a biztonságot adó bábból és szép lepkévé fejlődve gyönyörű reptükkel, korai halálukkal mutatják meg, hogy mit ér a szabadság.



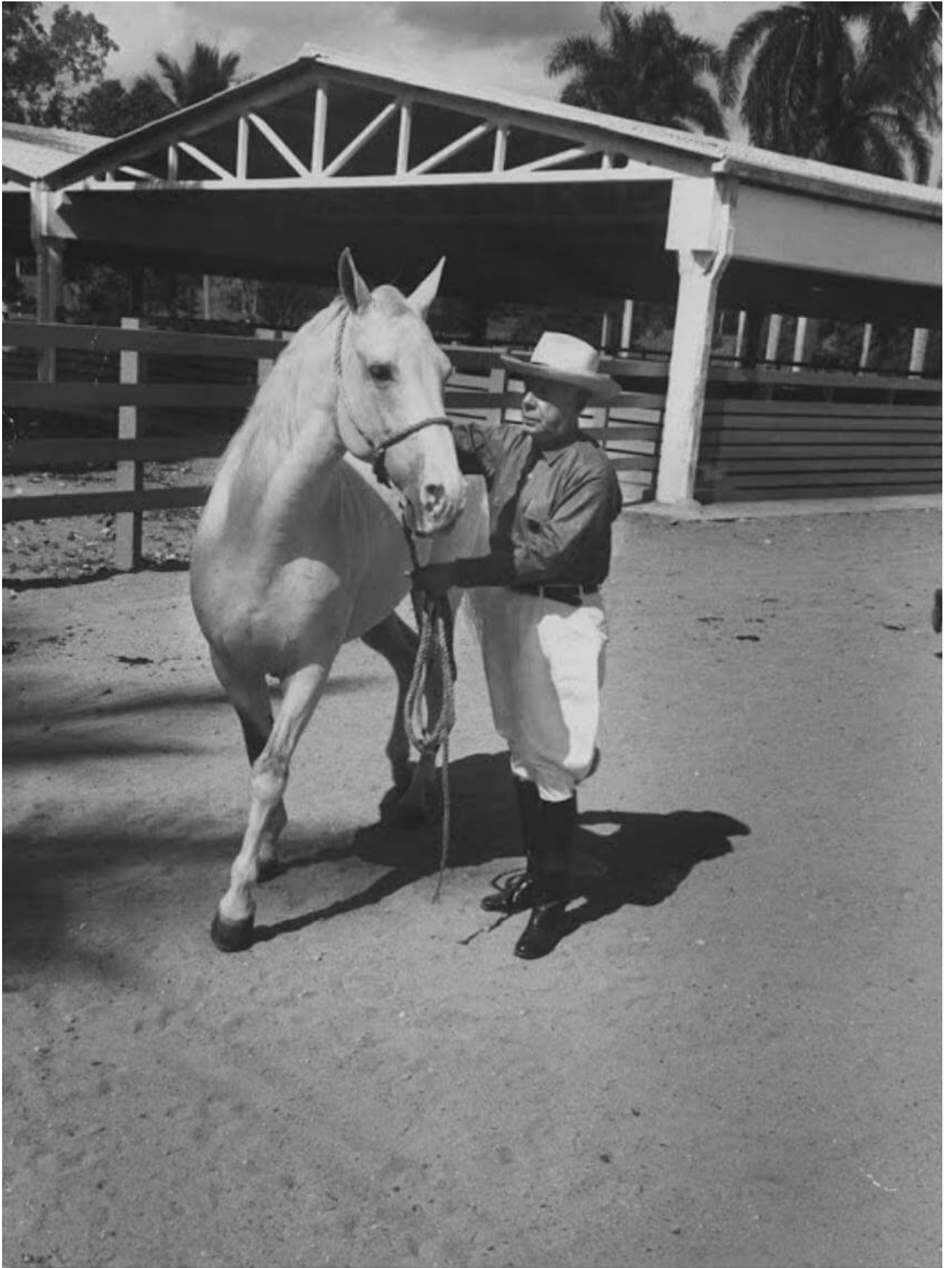
Mario Vargas Llosa: *A Kecske ünnepe*

2000-ben jelent meg Mario Vargas Llosa *A Kecske ünnepe* című regénye, amelyben szűken mérve két időszak váltakozik. Az egyik a Trujillo-éra végnapjainak ideje, a másikon 30 évvel a rezsim bukása után vagyunk. A két idősík három fő történetzálból szövődik: a Vezér utolsó napjainak története; a merényletet elkövető összeesküvők története; valamint Urania Cabral, Agustín Cabral szenátor lányának története. *A Kecske ünnepe*ben a diktátor fő- és mellékszereplő is, a regény arról szól, hogy a diktatúra milyen hatással van a társadalomra, de a hatalmon lévők, a lázadók és az áldozatok is megszólalnak. Legalább félszáz szereplő tűnik fel pontos névvel, beosztással, személyes karakterrel, számos fontos, időnként döntő jelentőségű epizódban megjelennek nem nevesített szereplők. Például a XXI. fejezetben a három ártatlan kiskatona feláldozásakor, hogy ne maradjanak tanúk. Az olvasó így azt érezheti, hogy a mű teljes képet ad a dominikai társadalomról.

asztali adoma

A szereplők túlnyomó többsége történelmileg hiteles személy, és a történetek jelentős része megtörtént a valóságban. Ilyen például Jesús de Galindez Suárez elrablása és meggyilkolása, a katolikus egyházzal kialakuló

konfliktus, Ramón Marrero Aristy és a Mirabal nővérek „autóbalesete” stb. A történelmileg hiteles szereplőket és történéseket fiktív személyek és történések egészítik ki. Urania Cabral, valamint apja, Agustín Cabral szenátor kitaláltak, és a fikció körébe tartozik minden történés, ami hozzájuk köthető vagy velük összefüggésbe hozható. Urania Cabral történetével a színtiszta fikció keretezi a művet, amelynek „csupán” mellékszálaként jelennek meg a történelmi események, például a haitiak lemészárlása, amely az első fejezetben Urania monológjában bukkan fel, és a XI. fejezetben, asztali adomaként, amikor Trujillo volt tengerészgyalogos-kiképzőtisztje megkérdezi a diktátortól a tiszteletére rendezett ünnepi vacsorán: „– Engedjen meg egy kérdést, excellenciás uram – mondta Simon Gittleman, és az arca már kipirult a pezsgőtől meg a bortól, vagy talán a megindultságtól. – Melyik volt a legnehezebb azok közül a lépések közül, amelyeket ennek az országnak a felemelésére tett?”**[26]**



A Kecske ünnepe cím összetett. Az ókorban a kecske-szimbólum elsősorban pozitív jelentésű (termékenység, potencia). „Árkádia saját teremtésű istene tényleg Pán, afféle rekvizitum a görög mitológia olümposziak előtti rétegéből. Apollónt is ő okítja jóslásra. Pásztorok, nyájak, vadonok őrzőszelleme, bakokat, mézet, tejet, mustot áldoztak neki. A szótár szerint a paein ige annyit tesz: pásztorolni. A termékenység felvigyázója, aki maga sem rest gondoskodni a termékenységről. De félelmetes, kétarcú isten, kiszámíthatatlan fajta, mint a kecskék, amelyekre külsőleg is hajaz. A csatákban a hozzá fohászok oldalára áll, mint a görögökére Marathónnál, képes az ellenségben páni félelmet kelteni. Vonásai ördög-pofaként élnek tovább a középkorban, s a mihaszna boszorkák is vele üzekednek.”[27]

az emberi bűnök megtestesülése

A kereszténységben a kecskeszimbólum negatív jelentése a hangsúlyos. A kecske a kárhozottak jelképe, az emberi bűnök megtestesülése. A bakkecske a

szexualitás, a hatalom, a kéjvágy és a tisztátalanság szimbóluma, ami ebben az értelemben az érzékiséget és a bujaságot, azaz magát az ördögöt szimbolizálta. A kecske a hét főbűn közül a Kéjvágy allegorikus alakjának kísérője.

A kecske ünnepe egyszerre a féktelen, vérgőzös, mámoros tivornya ideje, a Kecske Kora, ugyanakkor a „kecske” feláldozásának ünnepe megfeleltethető Trujillo, a Kecske meggyilkolásának. A Kecske feláldozása a szakrális tradíciók és az idealizált politikai remények ellenére sem jelenti a bűn és a mocsok eltűnését a politika színteréről, mert a szenny felkavarodását, véres megtorlást hoz. A vesztét érző rezsim politikai elitje, élén Trujillo fiával, Ramfisszal, valamint a rettegett politikai rendőrség (SIM) talán még jobban rettegett vezetőjével, a bestiális Johnny Abesszel bosszúálló, tisztogató hadjáratba kezd a valós, a vélt és az elképzelt elkövetők ellen.

Urania Cabral

A regény kezdetén Urania Cabral, sikeres amerikai ügyvédnő 30 év után, önmaga számára is meglepően hazatér a Dominikai Köztársaságba, és meglátogatja szélütött, nyomorék apját. A mű 24 fejezetéből hét foglalkozik Urania történetével, beleértve a keretező első és utolsó fejezetet. Urania Cabral apja, Agustín Cabral szenátor, gúnynevén Elmés Cabral, egykor Trujillo belső köréhez tartozott. Cabral szenátor vezetékneve fikció, ezért fontos megállapítani a név szótövét: cabra spanyolul kecskét jelent. Az elnevezés utal arra, hogy Trujillo és Agustín Cabral között a látszólagos különbségek ellenére ontológiai hasonlóság van. A művelt, elegáns, kiegyensúlyozott családi életet élő szenátor betegesen, feltétel nélkül és szenvedélyesen hódolt Trujillo diktátornak, ám a mindent feladó szolgálalkúság sem volt garancia arra, hogy biztonságban érezhesse magát. Az emberi sorsokat eldöntő rossz hírek rendszerint a hatalom által megszervezett suttogó propagandaként, pletykaként, állampolgári levélként láttak először napvilágot, amelyekkel szemben a megvádolt nem védekezhetett. Trujillo hatalmi játszmái és a színpadiasság iránti infantilis vonzalma miatt a Dominikai Köztársaság legolvasottabb sajtóközleménye az El Caribe 'Nyilvános fórum' rovatában megjelenő álolvasói levél volt, amelynek közlendője az elnöki palotából származott. 1961 januárjában vagy februárjában szokás szerint minden előzmény nélkül egy állampolgári bejelentés látott napvilágot Agustín Cabral szenátor ellen. Trujillo közismert taktikája volt, hogy leghűbb embereit időről időre kegyetlen próbáknak vetette alá, illetve időszakosan vagy véglegesen kegyvesztetté tette. *„Az Elmés vajon máris áruló lett? Félreállítva, magára hagyva, tisztség és anyagi háttér nélkül, a bizonytalanságba taszítva vajon máris átállt az ellenséghez? Remélhetőleg nem; régi jó munkatárs volt, sok jó szolgálatot tett a múltban, és talán tesz is még a jövőben.”* [28]



Id. Rafael Trujillo és Lino Zanini pápai nuncius

Az állandó létbizonytalanság a hatalom képviselőit is folytonos rettegésben tartotta. A szenátor, bár először nem tűnt ijedtnak, és igyekezett a normalitás látszatát fenntartani, az idő előrehaladtával és elszigeteltsége fokozatos növekedésével pánikba esett. Manuel Moya, Trujillo kerítője, ekkor javasolja, hogy ajánlja fel egyetlen kincsét, a 14 éves Uranitát engesztelő áldozatul a Vezér kéjvágyának – persze Trujillo akarata szerint. Ám a diktátornak nem lesz merevedése és nem tud Uranitába hatolni. A megszégyenült Trujillo Uranitát okolja sikertelenségéért és bosszúból ujjal szakítja át a kislány szűzhártyáját. Uranita nem tér haza, a Katolikus Egyház segítségével az Egyesült Államokba menekül. Urania Cabral és Minerva Mirabal ugyanúgy csalódik az apjában. 30 év múlva Urania kérdőre vonta a leépült, megnyomorodott, megnémult szenátort, és szembenézett a távolabbi család szemrehányásaival, hogy otthagya szerető apját. A családi nyomás hatására Urania nagynénjének, unokatestvéreinek és unokahúgának, azaz kizárólag nőkből álló hallgatóságnak meséli el a történetét. Mario Vargas Llosa egy interjúban kitért Urania

Cabral alakjára: „*Urania számomra nagyon megindító szereplő. Ezt a személyt azért találtam ki, hogy a regénynek ne csak múltbeli, hanem jelenbeli vonatkozása is legyen (...) azt szerettem volna, hogy a regénynek legyen női főszereplője is. A diktatúra különösen kegyetlen volt a nőkkel. Mint minden latin-amerikai diktatúra, nagyon férfiuralmú volt, a férfi felsőbbrendűség latin-amerikai jelenség. Mindez, ha autoritárius, abszolút hatalommal keveredik, a nőt teljes egészében a legalantasabb támadások törékeny célpontjává teszi. A szex Trujillo számára a hatalom egyik szimbóluma volt. A férfiasság a férfi felsőbbrendűségű társadalmakban a legfőbbnek tekintett érték; a nő ennek a férfiasságnak a célpontja, azaz a nő olyan tárgy, amellyel a férfi rendelkezik: a szülők a lányukat ajándékozták Trujillónak, a diktátor pedig a legközelebbi bizalmasait azzal alázta meg, hogy lefektette feleségüket... sokszor csupán azért, hogy hatalmát, erejét fitogtassa felettük.*” [29]

Lázadók

A regény fontos szála, hogy melyik összeesküvőt milyen előzmények és okok vették rá a mozgalomba lépésre.

Antonio Imbert történelmi személyiség, egyike a keveseknek, akik túléltek a diktátor halála utáni tisztogatásokat, és egy ideig a Dominikai Köztársaság elnöki posztját is betöltötte. Antonio Imbert fiatal korában fanatikus trujillista katona volt, és bár öccsével együtt elfojtottak egy felkelést, Antonio Imbertet, Puerto Plata kormányzóját leváltották, öccsét, Segundo Imbert őrnagyot, a helyőrség katonai parancsnokát mondvacsinált okokkal börtönbe vetették. Az öcs a Trujillo elleni összeesküvésben így nem vehetett részt, Trujillo meggyilkolása után Pupo Román, a katonai erők parancsnoka, mielőtt maga is megbukott, kivégeztette.



Antonio Imbert és Pedro Lívio Cedeño is a Mirabal nővérek bátorságának és kitartásának csodálója, és a nővérek meggyilkolása készíteti őket, hogy csatlakozzanak az összeesküvőkhöz.

Juan Tomás Díaz tábornok kegyvesztett lett, mert egy támadás során „nem volt elég határozott”, azaz nem végeztetett ki kérdés nélkül mindenkit. Antonio de la Maza testőrként dolgozott, de ellenálló lett, később Trujillo nagylelkűségéből fűrésztelepet vezethetett Mocában. A gyilkossággal többek között öccse megölését szeretné megbosszulni. Az öcs meggyőződéses trujillista, aki pilótaként szolgált a légierőnél. Parancsra egy spanyol újságírórt kellett elrabolnia New Yorkban és Trujillo birtokára vinnie, ahol az újságírórt meggyilkolták. Trujillo kivégeztette az akcióban részt vevő másik pilótát, majd úgy rendezték, mintha Tavito de la Maza szerelemfáltésból ölte volna meg pilótatársát, hogy aztán öngyilkosságot kövessen el. A férfiak közötti szerelem vádja egy férfiuralmú, szexista társadalomban iszonyú megalázás. Tavito életében és halálában is megszenstelenedett. Trujillo a gyilkosságot követően

Antoniót is meggyalázza, „betömi a száját”, és nagy nyilvánosság előtt Antoniónak engedi át egy országút megépítési jogát. Trujillo meggyilkolása után a tisztogatók kiirtják az egész de la Maza családot.

Amado García Guerrero hadnagy, Trujillo testőre, az elit milícia tagja. Amado beleszeret egy fiatal lányba, és amikor hivatalosan engedélyt kér Trujillótól a házasságra, a diktátor megtagadja tőle. Később, hűségpróbaként, Amaditónak kérdés nélkül ki kell végeznie egy foglyot, akiről utólag elmondják, hogy szerelme bátyja volt.

zsarnokgyilkosság

Salvador Estrella Sadhalá Libanonból származó katolikus, akinek öccse és apja is tábournoki rangban szolgál a hadseregben. Salvador testi ereje legendás, de hite miatt békés, önmarcangoló természet.

Szimbolikus, hogy az utca, ahol lakik, a Gandhi nevet viseli. Tettét a katolikus egyház védelmében, zsarnokgyilkosként követi el. *„Ahogy Estrella Sadhalá mondta, a Kecské elvette az emberektől azt a szentséget, amit Istentől kaptak: a szabad akaratot.”*^[30] Trujillo halálát követően az összeesküvésről mit sem tudó öccsöt, Guarionex Estrella Sadhalá tábornokot villamosszékben kivégzik.

Salvador Estrella Sadhalá és Antonio de la Maza társak az összeesküvésben, az apák azonban homlokegyenest ellenkező módon reagálnak fiaik tettére. Piro Estrella tábornok nyilvánosan kitagadja fiát, és szolgálalelkű levelet ír Ramfis Trujillónak. Don Vicente de la Maza büszke fiára és hálát ad az Úrnak, hogy Antonio harc közben esett el.



A kínzások ábrázolása a regényben visszafogott, tárgyyszerű, jegyzőkönyvhöz hasonló, így az olvasó még inkább érzékeli a foglyok szenvedését.

Trujillo

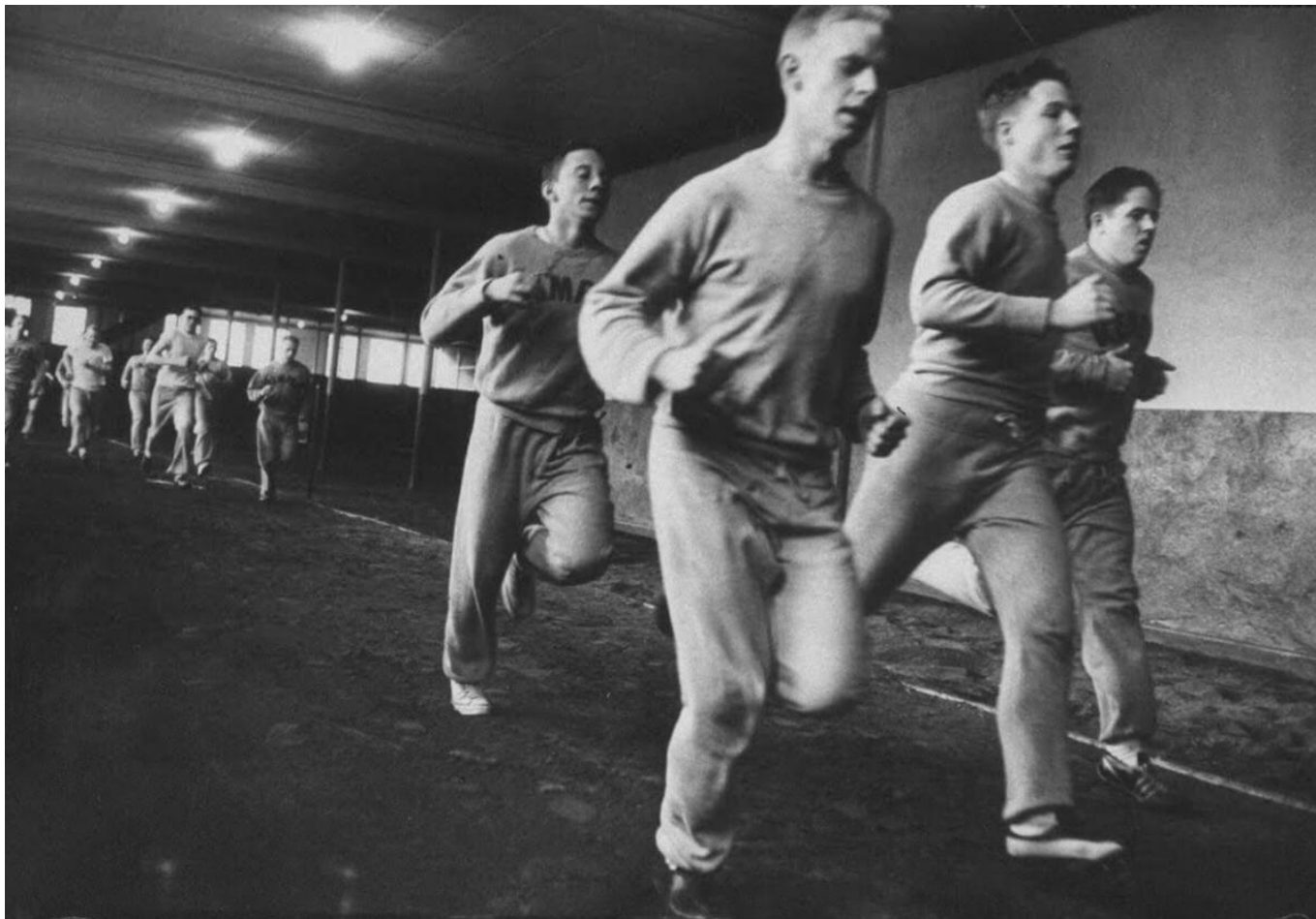
Vargas Llosa a kínzások leírásakor tárgyilagos és szikár, a diktátor megrajzolásakor azonban mitikus Fenevadat teremt. Trujillo ismeri a róla kialakuló kép fontosságát. Jelmondata: Rend, Lehetőség, Tisztesség és Munka, ez nevének anagrammája is: RLTM, Rafael Leonidas Trujillo Molina. A Generalisszimusz végtelenül fegyelmezett, aprólékosan precíz, pontos. Jó szokásait fiatalon, tengerészgyalogosként sajátította el. Nem tűri a hanyagságot, ápolatlanságot. A munka és a szokások megszállottja: naponta csupán 3-4 órát alszik, minden reggel ugyanazt a rutint követi. Megjelenésének delejes ereje van, soha, még a legnagyobb melegben sem izzad, sosem mutatja a fáradtság jeleit. Hangja sipító, ellentmondást nem tűrő. Szexuális étvágya végtelen, ő a legférfiasabb férfi ebben a férfiuralmú világban, az alfahím, aki

minden nőre igényt tarthat és igényt is tart. Közben a család fontosságát és szentségét hirdeti, ő a Legtökéletesebb Apa, a Legtökéletesebb Fiú és a Letökéletesebb Férj is.

impotencia

De az idősödő diktátor egyre kevésbé tud megfelelni a sportos tenyészím ideájának. Legendás tisztasága, férfiassága és fegyelmezettsége csúfolódik meg kontrollálhatatlan vizeletcsorgásával, és a még ennél is kínosabb impotenciájával. Uranita Cabral képe időről időre előtolakodik. *„Jóízűen felnevetett. De nevetés közben váratlanul újra felbukkant előtte annak az ijedt kislánynak a képe a Mahagóni-házból, és a kényelmetlen, vádló tanú emléke elrontotta a jókedvét. A legjobb lett volna golyót eresztetni bele vagy odaadni az öröknek, sorsolják ki egymás közt és osztozzanak rajta. A kínlódását bámuló, ostoba arcocská emléke a belsejéig hatolt.” [31]*

A kitüntetések, a színpadias gesztusok és jelenetek iránt mindig is gyerekesen rajongó diktátor teátrális eszközökkel leplezi gyengeségeit: látványosan visz továbbra is fiatal lányokat a Mahagóni-házba, és bizalmas inasának a diszkrét fehérműcsere mellett feladata, hogy amint vizeletfoltot észlel Trujillo lába közt, ügyetlenül, mintegy véletlenül öntse le gazdáját egy pohár itallal. *„És abban a pillanatban, váratlanul torkon ragadta a kétség. A bizonytalanság. Megint megtörtént. Lopva, ügyet sem vetve a Korszak dicshimnuszára, amire Chirinos szenátor rázendített, leszegte a fejét, mintha egy gondolatra koncentrálna, és szemét meresztve, szorongva odalesett. Majdnem összerogyott. A sötét folt ott éktelenkedett, és a slyccétől kiindulva a jobb lába felé terjeszkedett. Egészen frissnek kellett lennie, mert még nedves volt, és az érzéketlen hímvessző még mindig szivárgott. Nem érezte, semmit sem érzett. Áramütésként rázta meg a düh. Az emberek felett volt hatalma, térdre kényszeríthetett hárommillió dominikait, de egy nyavalyás záróizomnak nem tudott parancsolni.” [32]*



Radhamés Trujillo a Kemper katonai iskolában társaival fut

A hatalom kiszolgálói

A hatalmat erővel, vérrel és kegyetlenkedéssel szolgálók mellett felsorakoznak a rendszert intellektussal, diplomáciával, pseudo-joggal, klasszikus műveltséggel kiszolgálók: Agustín Cabral és Henry Chirinos szenátor, Joaquín Balaguer jogász, diplomata, költő, szónok, bábelnök. Ő a Rafael Trujillo meggyilkolását követő zavaros időkben meglepő éleslátásról, diplomáciáról és határozottságról tesz tanúbizonyságot, így egy időre bábelnökből valódi elnökké lép elő.

folyamatos megaláztatás

Trujillo a karibi kultúrára jellemző ragadvány- és gúnyneveket is hatalmának és saját felsőbbrendűségének kifejezésére használja: legfőbb bizalmasait és kiszolgálóit sértő, megalázó gúnynevekkel illeti: Agustín Cabral szenátor az Elmés Cabral, azaz

Elméském, Henry Chirinos szenátor a Korhely Alkotmányozó és az Eleven Mocsok. Trujillo saját családját is lenézi. Kedvenc unokahúga férjét magas katonai rangra emeli, de sosem mulasztja el, hogy nyilvánosan megszegyenítse. A folyamatos megaláztatás a fő oka, hogy Pupo csatlakozik az összeesküvőkhöz. Az eredeti terv szerint, a fegyveres erők főparancsnokaként, Trujillo halálát követően Pupónak kell átvennie az irányítást. Bár Pupo mindvégig tudja, mit kellene tennie, a halott kobra mérge bénítóan hat rá, és épp ellenkezőleg cselekszik, mint ahogy kellene, illetve nem cselekszik, amikor tettekre lenne szükség. Ezzel elárulja társait, akik bíznak benne, és elárulja saját magát is. Ramfis Trujillo beteg lelkének minden szadizmusával négy hónapig kínozza.

Ramfis Trujillo és Johnny Abbes García kettőse minden, az irodalomban valaha megjelent hóhér szintézise.

Narráció

A Kecske ünnepében Trujillo diktatúrájának története egyszerre több idősíkon és több nézőpontból tárul az olvasó elé. Pupo Román összeomlását, a kétségbeesett kapkodást a gyilkosságot követően két egymástól élesen különböző szempontból is követjük. A XX. fejezetben – bár egyes szám harmadik személyben – Pupo Román nézőpontjából, a XXII. fejezetben José Balaguer szemszögéből látjuk ugyanazt az eseményt:

„A jelenlévők pillantását követve Román tábornok csak akkor vette észre, hogy a bábelnök is ott van. Az apró emberke szokása szerint szerényen meghúzódva, az egyik sarokban ülve hallgatott, mintha nem akart volna zavarni.” [33]

Joaquín Balaguer nézőpontjából a jelenet így játszódik:

„A feszülten figyelő hallgatóságban felismerte Román tábornokot; khakiszínű inge lucskos volt az izzadságtól, az arcán is verejték gyöngyözött, és két kézzel markolta a géppisztolyát. A szemében a veszét érző állat eszelős tekintete izzott.” [34]



Id. Rafael Trujillo és Octavio Antonio Beras érsek

A három ártatlan kiskatona és a hat összeesküvő meggyilkolásának történetét három különböző szemszögből mondja el a cselekményen kívüli elbeszélő: A XXI. fejezetben a kiskatonák és az összeesküvők szemszögéből (ez már önmagában is multiplikált nézőpont, hiszen a résztvevők kilencen vannak); José Balaguer szemszögéből a XXII. fejezetben és a XXIII. fejezetben Alberto Imbert nézőpontjából látjuk az eseményeket.

Amikor nem egyes szám harmadik személyű az elbeszélés, hanem az egyik szereplő – Trujillo, Uranita Cabral – szól, a narráció rendszerint lebegővé válik, szabad függő beszéddé alakul, ahol a nézőpontok és idősíkok úgy keverednek, hogy olykor eldönthetetlen, voltaképp kihez is tartozik egy-egy elhangzott mondat.

Az idősíkok és elbeszélők egymásra csúsztatására példa, amikor Trujillo feleleveníti a haitiak lemészárlását. A kezdő emlékezésbe a múlt képei jelenként úsznak be, később ismét visszatér a történet az eredeti narráció jelenébe, amire ráfelel egy múltbéli mondat:

„– Vérrel szennyeztem be magam ezért az országért – jelentette ki csaknem szótagolva. (...)” – Ez Trujillo szájából hangzik el Simon Gittleman díszvacsoráján 1961-ben. *„– A parancs értelmében teljes hosszában végigjártuk a határvidéket – mondta a fiatal Henry Chirinos képviselő...”* – a mézárálás idején 1937-ben.**[35]**

polifonikus párbeszéd

Az idősíkok közötti ugrálás időnként olyan sűrű, hogy minden egyes mondat másik idősíkban szól, így folytatnak polifonikus párbeszédet a regény jelenében. Például, amikor Urania Cabral elmeséli, mi is történt tizennégy éves korában. Emlékezésébe jelen időben beúszik apja emléke. A „Nyilvános fórum” levele után Cabral szenátor megpróbálja felkeresni régi ismerőseit:

„– Dr. Quintana az irodájában van? – kérdezte, és mivel a titkára bólintott, felállt. – Szólj neki, hogy oda megyek.

- Olyan nincs, hogy nem emlékszel, Uranita – dorgálja meg Adelina néni. – Hiszen már tizennégy éves voltál. **[36]**

Az első kérdést Urania emlékeiben apja teszi fel titkárának a munkahelyén. Minderről persze az akkori kislány nem tudhatott, tehát az „emlék” nem lehet Uranitáé. A második bekezdésben, a dialógus folytatásaként harminc évvel később, a már felnőtt Uraniát dorgálja meg Adelina néni. A nagynéni tájékozatlansággal vádolja Uraniát, holott a dialógus előző mondata ennek ellenkezőjéről tanúskodik. A XVI. fejezetben, Agustín Cabral megkísértésének leírásában keveredik az apa, Manuel Moya kerítő, a fiatal Uranita, a felnőtt Urania és a hallgatóság (nagynéni, unokatestvérek, unokahúg) nézőpontja, és nem lehet egyértelműsíteni, hogy egy adott vélemény kihez tartozik:

„- Nem is tudom, apukám. Ha akarod, elmegyek, ha nem akarod, nem megyek. (...)

- Nem vettél észre semmit? – teszi fel a merész kérdést Manolita.

Az égvilágon semmit, Urania. Még kislány voltál, és akkoriban az ártatlan kislányok mit sem tudtak a nemiséggel, az ösztönökkel és a hatalommal kapcsolatos dolgokról... **[37]**



Az idézet első mondata a tizennégy éves Uranita szavai apjához. A rákövetkező kérdést harminc évvel később, Manolita, Urania unokahúga fogalmazza meg. A kérdésre adott, nem párbeszédként fogalmazott válaszról azonban nem dönthető el, kihez tartozik: a felnőttnél Uraniához?, Manolita válaszol magának gondolatban?, más gondolja ezt a hallgatóságból?, vagy közös gondolat? A gondolat lebeg az időben, a térben és a személyek között is.

[1] Julia Álvarez: *En el tiempo de las mariposas*. Buenos Aires. Editorial Atlántida. 1995. 70. (Ahol külön nem jelzem, az idézetek saját fordítások)

[2] Mario Vargas Llosa: *A Kecse ünnepe*. Ford.: Tomcsányi Zsuzsanna. Budapest. Európa Könyvkiadó. 2001. 154.

[3] José Alcántara Almánzar: *Narrativa y sociedad en Hispanoamérica*. Santo Domingo. INTEC. 1984. 73.

[4] Ana Gallego Cuiñas: „La venganza del pueblo: la novela del trujillato tras el tiranocidio.” *Anales de Literatura Hispanoamericana*. 2008. vol. 37. 303–319.

[5] i. m.: 73.

[6] Manuel Rueda: „Presencia del dictador en la narrativa dominicana” www.cielonaranja.com/ruedadictador.pdf p.

2.

[7] Manuel del Cabral: *El escupido*. Buenos Aires. Editorial Quintaria. 1970. 82.

[8] Domingo Lilón: „A zsidóság a Dominikai Köztársaságban Trujillo idején.” In: AnderleÁdám (szerk.): *A zsidóság a hispán világban*. Szeged. 2004. p. 175.

[9] i. m.: 178.

[10] Freddy Prestol Castillo: *El Masacre se pasa a pie*. Santo Domingo. Ediciones Taller. 1989. 13–14.

[11] i. m.: 70.

[12] i. m.: 153.

[13] Julia Álvarez: *En el tiempo de las mariposas*. Traducido por Rolando Costa Picazo. Buenos Aires. Editorial Atlántida. 1995. 7.

[14] i. m.: 158.

[15] i. m.: 163.

[16] i. m.: 9.

[17] i. m.: 48.

[18] i. m.: 13.

[19] i. m.: 55.

[20] i. m.: 22.

[21] i. m.: 81.

[22] i. m.: 122.

[23] i. m.: 118–119.

[24] i. m.: 133.

[25] i. m.: 134.

[26] Mario Vargas Llosa: *A Kecse ünnepe*. Ford.: Tomcsányi Zsuzsanna. Budapest. Európa Könyvkiadó. 2001. 255.

[27] Nacsinák Gergely András: *Óda Árkádiához avagy a lélekkeresők*. Liget, Budapest, 2018. 37.

<http://konyv.ligetmuhely.com/konyv/oda-arkadiahoz/>

[28] i. m.: 340.

[29] Mario Vargas Llosa: „Entrevista a Mario Vargas Llosa” In: *Perspectiva*. Entrevistador: Diego Barvabé. 1 de mayo de 2000.

[30] i. m.: 277.

[31] i. m.: 194–195.

[32] i. m.: 196–197.

[33] i. m.: 497.

[34] i. m.: 540.

[35] i. m.: 256.

[36] i. m.: 310.

[37] i. m.: 420–421.